

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XL. De Iis, Quæ Vi Metusve cavsã Fivnt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

& Joan. Lupus, teste Covarr. d. s. 6. nu. 4. & communem opinionem adserit ex Nicolao Bellono. Ipse tamen Covarr. improbat, dummodò ultra progressum non sit. Sola enim conjectura est adulterii, quæ non sufficit ad condemnationem, nisi etiam alia argumenta concurrant, de quibus in c. Litteris 12. cum c. seq. infra De præsumpt. Confirmat hanc sententiam textus in §. quia verò plurimas Nov. 117. Velicet matri & avia &c. ubi inter causas divortii hic casus non recensetur. Absurdum quoque est, pœnalia ad non expressos casus extendi, c. Odis De R. l. in 6. & l. Interpretatione pen. D. De pœnis, & eleganter. Menoch. De arbitr. jud. quest. casu 287. Non obstat textus in c. Maritus 4. inf. De adult. quo permittitur marito etiam ex sola suspitione uxorem adulterii accusare. Idem dicitur in l. Quamvis 30. C. Ad L. lul. de adult. quia uterque textus loquitur de accusatione, quæ ex suspitione adulterii permittitur, non autem de condemnatione adulterii, in qua cetera probatio exigitur. Idem apertè constat ex l. Quis sententiam 16. C. De pœnis, ubi in adulterio, homicidio, cæterisque criminibus aemè condemnari jubetur, nisi aut propriâ confessione aut probationibus clarissimis convictus sit. Et quod attinet ad d. c. 1. à Baldo allegatum, quo vasallus fendo privatur, si vel turpiter luserit eum uxore domini sui, illud tantummodò ipsum vasallum concernit, non verò uxorem domini; ut ea propterea adulterii condemnari possit aut debeat.

His ita constitutis, rationem textus nostri in-

quiramus, cur in criminali iudicio maritus uxorem suam adulterii per procuratorem accusare non possit. Idem & ex parte uxoris accusatæ, ut nec ipsa per procuratorem possit se defendere. Quia id commune est omnibus criminibus publicis, ut personaliter expedire opus sit, non per procuratorem, ut est text. in l. pen. §. 1. D. De publ. iud. & in c. Veniens 15. inf. De accusat. & in can. Absens III. quest. 9. Ego, relicta rationibus Glossæ & Bartoli, tum aliorum, in d. l. pen. verisimam hanc esse arbitror, quod in criminalibus liquidissimæ accusationes requirantur, ut antè dictum est, & probat text. in l. fin. C. De probat. magnumque momentum adferant ad illustrandam rei veritatem, ipsius accusati vultus, adspæctus, qualitas, sermo, constantia, text. in l. De minore 10. §. plurimum D. De quest. in l. 1. & 2. D. De testib. Atque idcirco juris conditores voluerunt, ut accusatus per se, non per procuratorem, se defenderet. Quæ ratio militat etiam ex parte accusatoris, ad facilius detegendam ejus calumniam, sicut colligitur ex l. 1. D. Ad S. C. Turpill. Cùm enim in accusatorem calumniolum pœna talionis, id est, similitudo supplicii à communi jure constituta sit, l. ult. C. De accusat. can. Quisquis II. quest. 8. & text. hic in V. talionis, certè ratio postulat, ut & hæc calumnia iisdem argumentis cognoscatur, d. l. 1. in princ. Postremò quæ hic de inscriptione & pœna talionis dicuntur, latius explicantur inf. ad tit. de accusat. Nobis ad alia, quæ utiliora sunt, & magis in iudicii frequentata, properandum est.

IN TIT. XXXIX. DE SYNDICO.

SUMMARI A.

1. Procurator, Actor, Syndicus.
2. Syndicus qualis constitui debeat.

Procurator, Actor, Syndicus licet aliquando confundantur, ut patet ex c. Petio vestra 9. sup. De procurat. tamen ex usu fori ita distinguuntur, quòd procurator a domino & privato datur; actor a bonorum administratore, veluti Episcopo; Syndicus verò à communitate licita: ut si Collegium Canonicorum, vel Cœnobium, vel publicorum vestigalium socii aliquem constituent, qui quod communiter agendum erat,

non singulorum, sed totius corporis nomine agat, is actor vel Syndicus dicitur, l. 1. D. Quod cuiusque universi nomine &c.

Constitui Syndicus potest vel qui sit de collegio vel extraneus aliquis. Suadent tamen Canones Religiosis, ut causas suas per Syndicum extraneum agant. Expedi enim, ut ait textus pro parvo incommodo a strepitu causarum servi Dei esse quieros, c. unico hoc tit. id est, potius debent modicum incommodum sive dampnum sustinere in eo, quod dant Syndico, & cessare à litibus, perque alios litigia exercere. Gl. ibid. V. A.

IN TIT. XL. DE HIS, QUÆ VI METUSVE CAUSA FIUNT.

SUMMARI A.

1. Actio & exceptio quod metus causa, quando locum habent.

2. Actio quod metus causa est in rem scripta; & cur necessaria.

3. Metus

3. *Metus quid sit & qualis hic intervenire debeat.*

DE his hoc Tit. agit, quæ metu gesta sunt, quatenus scilicet restitui, id est rescindi, & in pristinum statum reponi debeant. Si quis enim per metum aliquid dederit, vel accepto tulerit, vel aliud quid fecerit, vel fieri passus sit, restituitur per actionem quod metus causâ; aut si quid per metum promiserit, exceptione quod metus causâ juret, *l. Metum 9. D. De eo quod metus causâ gest. esse dic.* Ita ut actio & exceptio nascatur ex eo, quod metus causâ gestum est. Adeoque actio illa in rem est concepta, ut, si res vi à me extorta ad alium, qui metum non intulit, pervenerit, nihilominus hic teneatur actione quod metus causâ; cum æquum non sit ei captiosum esse metum, qui eum tulit, *l. Item si cum exceptione 14. §. in hac actione & §. aliquando. & l. Quod diximus 16. cum l. seq. D. Quod metus causâ gest. erit.*

Unde notandum, actionem quod metus causâ, licet personalis sit, hoc est ex delicto personæ nascatur, tamen in rem esse scriptam, quia rem ipsam metu extortam, contra possessorem persequitur. Confirmat quoque textus in *d. l. Metum 9. §. fin. & in l. 3. C. eod.* Eaque actio ideo metum passo necessaria est, quod is ex rigore juris teneatur stare actui à se gesto, propter consensum suum, qui licet coactus nihilominus consensus est, *l. Simuliter 2. §. si metu coactus & §. fin. D. eod.* Coacta enim voluntas, ut dici solet, etiam voluvas est, *ex d. §. fin.* Prætor igitur per hanc actionem metum passo succurrit, eundem in integrum restituendo, tamquam cum eo initum fuisset. Edicti Prætoris verba hæc sunt, *Quod metus causâ gestum erit, ratum non habebitur, l. 1. D. eod.* Quod edictum cum summâ æquitate nitatur, receptum à sacris

Canonibus, ut testatur hic Tit. Non paucis tamen casibus exceptis, quibus hoc edicto opus non est, quos inferius ad c. 1. recensabo.

Cæterum videndum est, quid sit metus, de quo hic differimus. Textus in *l. 2. D. eod.* describit vim seu metum, majoris rei imperum, qui repelli non potest, scilicet absque periculo. Explicatius verò Ulp. in *d. l. 1. D. eod.* vocat metum, instantis vel futuri periculi causâ, mentis trepidationem. Inde deductum nomen putatur, quod mentem teneat sive retineat, ne liberè quod vult agat. Ut hinc non quivis metus sufficiat, sed necesse est, talem esse metum, qui in hominem constantissimum cadit; qualis est timor mortis, cruciatus corporis, vinculorum, servitutis, stupri, bonorum omnium vel majoris partis amissio, *l. 3. in fine & l. Nec timorem 7. & seq. D. eod. c. 2. & pen. h. 2.* Vanus enim timoris nulla excusatio est, ut habet juris regula, *l. Vanus 84. D. De R. l. & d. l. Nec timorem in pr.* Intellige verò per constantissimum hominem etiam constantem, ut in *in d. c. penult.* In quo tamen arbitrium judicis versabitur, qui æstimabit ex circumstantiis rerum & personarum, an justus merus illatus fuerit, *l. 3. D. Ex quib. causis majores & c. & l. Non est verisimile 23. D. h. tit.*

Observandum quoque est hic, de eo nos metu loqui, qui contra bonos mores est, non qui licitè infertur, *l. 3. §. 1. D. eod.* ut puta si veritatem judex tormentis extorsit à reo, *l. De minore 70. §. tormenta & passim D. De questionib.* aut si debitorem, qui solvendo non est, ad creditoris petitionem in carcerem detrudivit, donec exsolvat debitum, *l. 1. C. Qui bonis cedere poss.* nam hæc alia que hujusmodi magistratui à jure permessa sunt. Potrò ea, quæ magistratus non jure fecit per metum, etiam ad hunc Tit. pertinent, *d. l. 3. §. 1.*

In Cap. 1.

S U M M A R I A.

1. *Timor mortis impedit Religionis ingressum.*
2. *Nisi metu per ratihabitionem purgato.*
3. *Quando mulier censetur habere ratum suum ingressum.*
4. *Decretum Conc. Trid. de hujusmodi ingressu.*
5. *Matrimonium metu contractum ipso iure non subsistit.*

HOc Cap. agit de muliere, quæ timore mortis vitam monasticam professæ est. Facti species hæc breviter proponitur. Nobilis quidam cum uxorem suam haberet sus-

pectam adulterii, jussit militibus suis, ut eam in silvam abductam occiderent. Qui cum gladium ad occidendum strinxissent, tandem pietate moti eidem pepercere, hac conditione, ut in monasterio habitum monasticum susceperet; quod & factum est. Postea verò, marito è vivis sublato, illa egressa Monasterio alteri viro nupsit. Quod intelligens loci Episcopus, ad instantiam Sororum hujus Monasterii, utrumque excommunicavit. Consultus hac de re Alex. III. S. Pont. mandavit cuidam Episcopo & Priori, ut utrumque à vinculo excommunicationis absolvat: recepto ta-

men prius juramento ab utroque, quod eorum mandato patebunt; deinde, si legitime probatum fuerit, mulierem non timore mortis esse Religionem ingressam, aut ingressum suum postea ratum habuisse, eam ad Monasterium & habitum resumendum censurâ Ecclesiasticâ constringant.

1 Igitur ex hoc Capite excutitur, timorem mortis impedire Religionis monasticæ professionem, idque non tam expresse, quàm argumento ducto à contrario sensu. Si enim mulier absque timore mortis professâ Monasterium repetere tenetur; ergo si ex timore mortis professâ est, non tenebitur ad Monasterium redire. Et hoc argumenti genus ab utroque jure receptum esse supra non semel ostendimus. Prebat etiam textus in *can. Praesens* xx q. 3. Et ratio est, quia per Religionis ingressum quis Deo obligatur: at Deo coacta servitia displicent, *can. Illud in fine* xx q. 1. Voluntarium sibi militem elegit Christus, *can. Non est* xv. q. 1.

2 Illud autem quod additur in mandato 3 Pont. videlicet, aut quod fecit, postmodum ratum habuisse, &c. eò spectat, quod etiam si mortis timore adacta fuerit mulier monasticum habitum suscipere, si tamen postea id ratum habuerit, eam ad Monasterium & habitum resumendum compellendam esse, tamquam per ratihabitionem metus ille purgatus fuerit, *c. Cum virum* 12, *inf. De regularib.* & *arg. textus singul. in l. 2, C. hoc tit.* Uti accidit & in matrimonio per metum contracto, quod licet ipso jure non valeat, *c. Cum locum* 14, *inf. De sponsal.* & *matrim.* & *l. Si pater* 22, *D. De ritu nupt.* rati habitionem sive consensum liberam consequentem conualescit, qui vel ex sola spontanea cohabitatione vel concubitu præsumitur, *c. Addit* 21, *inf. d. tit. De sponsal.* & *c. 2, inf. De eo qui duxit in matrim. quam pol. per adult.*

3 Sed ex quo tempore censetur mulier ratum habuisse ingressum suum disputant hic interpretes. Sunt qui putant si post mortem mariti sui substituerit in Monasterio per mensem, *arg. can. Constitut* 1. q. 3. Alii duos menses exigunt, *per text. in c. Ex publico* 7, *inf. De convuls. conjugat.* Innoc. autem in *c. 2, n. 3, inf. De regularib.* existimat statim mortuo marito, si Monasterium non egrediatur, quasi cessante causa cesset quoque effectus, *c. Cum cessante* 60, *in pr. inf. De appell.* Communiter verò obtinuit, rem esse arbitrariam, hoc est, arbitrio Judicis permittendam esse, *per text. in c. De causis* 4. *sup. De off. & potest. jud. deleg. ac proinde Judicem æstimare debere ex qualitate personæ, & ex tem-*

poris diuturnitate, an tacite approbaverit ingressum suum post mortem mariti.

4 Cæterum cum habeamus hæc de re decretum Concilii Trid. non puro longius insistendum esse. Igitur Concil. Trid. *Sess. 25, c. 19. De regularib.* decernit, ut si quis præterdat se per vim & metum ingressum esse Religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacumque causa, aut etiam cum habitu discedere, sine licentia Superiorum; decernit, inquam, eum audiendum non esse, nisi intra quinquennium tantum à die professionis, & tunc non aliter nisi causas, quas præterdit, deduxerit coram Superiore suo, & ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quacumque causam admittitur, sed ad Monasterium redire cogitur & tamquam apostata punitur. Ita Concil. Trid. Et quamvis hoc decretum solummodò loquatur de Regularibus, iisque masculis, tamen idem protrahendum videtur ad Moniales, cum nulla diverſitatis ratio reddi possit: ac proinde *l. 1, B. De V. S.* in hac re sequimur, ut sub nomine, *Quis*, etiam femina comprehendatur. Quod & ex eodem Concil. salubriter provisum est, ne qua puella ad professionem monasticam ante admittatur, quam ejus voluntas per Superiorem explorata sit, liberane, an coacta vel seducta ingressa fuerit, *Sess. 25, c. 17.*

5 Ex hoc itaque *c. 1.* unum casum habemus, quo metus ipso jure actum infirmat. Alter est in matrimonio, quod & metu contractum ipso jure non subsistit, uti paulò antè in sinuavi, *ex c. Cum locum* 14, & *c. Requisivit* 17, *inf. De sponsal. & matr.* Et ratio est, quia metus repugnat tribus bonis, ut loquimur, matrimonii, scilicet Sacramento, proli, & fidei; quæ in quovis matrimonio necessariò concurrere debent, saltem tacite, etiam quoad animum contrahentium, *can. Omne itaque* xxiii. q. 2. Sacramento ideo, quia matrimonium designat unionem Christi cum Ecclesia; quæ fuit spontanea, & *Debitum* 5 *sup. De bigamis non ordin.* Atque idcirco necesse est, matrimonium liberè contrahatur. Proli repugnat, quia, ut dici solet, malè respondent coacta ingenia, *can. Praesens vers. quod quis non diligit* xx. q. 3. & subsequenter matrimonium contrahentes procreandæ proli non studebunt, quod matrimonio planè adversatur, *c. In inf. De conditionib. appof.* Denique repugnat fidei; nam propter metum in vitas nuptias contrahentes facile à

conjugali fide desciscunt, & in adulterium labuntur. Ex quibus fit, quod matrimonium iusto metu contractum ipso jure nullum sit; adeo ut nullâ rescissione aut in integrum restitutione opus habeat per actionem quod metus causa. Ter-

tius casus est in dote per metum promissa, *l. Simuliter 21, §. si dos D. hoc tit.* Ceteros casus, qui pauci sunt, quibus scilicet ipso jure actus per metum celebratus nullus est, vide in *Gl. & apud DD. inc. 2, hoc tit.*

In Cap.

SUMMARI A.

1. Subsidium vita alteri subtrahens occidere dicitur.
2. Mors quarumdam rerum amittendarum an sit iustus.
3. Debitum per vim extorquens perdit suum jus.
4. Ut metum iustum evitemus non est consentiendum peccato.
5. Quia si actui per metum gesto iuramentum accesserit?
6. Matrimonium metu contractum etiam iuramento accedente nullum est.
7. Iuramentum contra bonos mores praestitum non obligat.
8. Iuramentum metu praestitum iure Canonico an sit obligatorium.

Singularis & unica hæc est Decretalis, quæ jubetur rescindi, quod per metum amissionis bonorum gestum est, etiam si iuramento sit confirmatum. Nam ex facto proponitur, quemdam Clericum abjurasse Ecclesiam suam, eod quod videret se universa possessione, nisi faceret, deturbaturum iri. Hunc igitur Clericum S. Pont. hæc Decretali restitui jubet ad eandem Ecclesiam. Decisionis ratio est, quod iusto metu coactus Clericus abjuraverit Ecclesiam suam. Quod ex eo colligitur, quod cum vita nostra sine temporalium subsidio subsistere non possit, certe qui subsidium alteri subtrahit, occidere eundem dicitur, *l. Necaro 4. D. De liberis exhib. & can. Pasce 85. Dist.* Unde sicut metus mortis & cruciatus corporis, restitutionem mereatur, *c. pen. h. tit. l. 3. & l. Nec timorem 7. D. eod.* ita & metus amittendi omnia bona sua. Idque expediti juris est, *per hunc text.*

Sed quaestio est, an metus non omniam, sed quarumdam rerum amittendarum iustus sit. Quod putat Panorm. *hic ex sententia Gl.* si scilicet de majori bonorum parte agatur; cui assentiuntur Goffred. Curtius Jun. & alii relati a Covarr. *in 4. Decret. p. 2. §. 4. in fine.* Quippe & hinc iusti timoris causa est, *arg. l. Propter litem 21. D. De excusat. tut. & c. 1. De restit. spoliat. in 6.* cum, amissâ majori parte bonorum, se familiamque suam pro dignitate quistueri non possit. Facit text. *in l. fin. §. si*

Abbas 2.

favoretor D. h. t. & in l. In eadem causa 10. in fine D. Ex quib. caus. majores. Quod exemplo illustrandum est. Petis à me centum tibi dari, alioquin te paratum esse, ut me ex villa Titiana, qua major pars patrimonii mei continetur, dejicias: quod periculum dejectionis ut effugiam, do tibi centum. Quare propter hunc metum illatum rectè peto mihi restitui illa centum, eo quod is metus iustus sit, cadens in constantem virum, propter periculum dignitatis vel æstimationis meæ diminuendæ.

Sed ponamus ista centum, vel aliam quamcumque rem, sive mobilem sive immobilem, à me tibi deberi ex causa iusta, hoc casu notandum est, ex Constitutionibus Imp. cum, qui sibi hac ratione jus dicit, & rem à debitore per vim extorquet, puniri in amissionem juris sui, *per text. in l. Si quis in tantam C. Unde vi, in §. sed ne dum salta In sit De vi bon. rapt. & in l. Exstat 13. D. h. n. tit.* Dum tamen meminerimus, metum rerum amittendarum non posse iustum dici, si, ut illum evitemus, malimus consentire peccato: veluti in puella, quæ ne amittat res suas, mavult stuprum vel adulterium pati; cum pro nullo metu, inquit textus *in c. Sacris 5. h. t.* debeat quis mortale peccatum incurrere. Unde eadem puella non poterit actione quod metus causa agere ad id quod sua interest, ratione virginittatis amissæ; licet agere possit *ex c. 1. & inf. De adult.* ut scilicet à stupratore in uxorem ducatur & dotetur, & sic ex alio capite.

Sed quid si actui per metum gesto iuramentum accesserit, ut in specie huius nostri *c. & c. 3. & 4. eod.* an propter iuramentum actioni quod metus causa locus erit? Quod proprius est, *per h. text. in V. abjurare.* neque enim iuramentum supplet defectum consensus coacti, *l. fin. C. De non num. pecunia.* At contra facit text. *in d. c. 3. h. tit. & in c. Si verò inf. De iurejur.* ubi absolutio datur à iuramento per vim extorto. Valet igitur tale iuramentum ipso iure, eum absolutio præsupponat obligationem, sicut privatio habitum, *l. Decem 116. D. De verb. oblig.* Item facit text. *in c. Cum contingat 28. inf. De iurejur. & in c. 2. De pact. lib. 6.* ubi hæc

regula traditur, quod toties juramentum, sine vi, sine dolo & sponte præstitum, servandum sit, quoties non redundat in præjudicium alterius, nec servatum vergit in dispendium salutis æternæ: argumento scilicet ducto à contrario sensu, ut si vi ac dolo præstitum sit juramentum, servari non conveniat. Accedat text. in *Asth. Sacramenta puerum C. Si adversus vendis. per vim autem* inquit textus, aut per justum metum extorta juramenta nullius esse momenti jubemus.

6 Ut autem hanc rem rectius explicemus, duo in primis præmonenda sunt. Unum, quod matrimonium metu contractum, etiam accedente juramento, ipso jure nullum sit, quia pugnat contra tria substantialia bona ipsius matrimonii, sicut supra eod. ad c. 1. explicavimus, ideoque ab eo absolutio necessaria non est, c. 2. *inf. De eo qui duxit in uxorem &c. Sibi Gl. Panor. & Præpos. Latius Covarr. in 4. Decretal. p. 2. §. 5. n. 2. cum seq.*

7 Alterum est, quod juramentum contra bonos mores præstitum non sit obligatorium, c. *Non est obligatorium De R. l. in 6. s. Quanto 14. De jurejur. & Auth. Quod eis C. De nups.* Appellamus verò juramentum contra bonos mores, quod turpitudinem, id est peccatum, in se continet; quippe juramentum non debet esse vinculum iniquitatis, d. c. *Quanto & can. Inter cetera xxii q. 4.*

8 Quibus ita præmissis, observanda est supraddicta regula, quod toties juramentum servandum sit, quoties & c. Et quod ibidem additur, sine vi, sine dolo præstitum, arguit quidem à contrario

sensu hujusmodi juramentum per vim præstitum non valere, sed eo sensu, quoad effectum absolutionis, ut scilicet absolutio ab eo peti possit, juxta d. c. *Si verò inf. De jurejur.* Interpretes juris civilis ed passim videntur descendere, quod potest tale juramentum isto jure nullum esse, per d. *Auth. Sacramenta puerum.* At verius Canonistæ tradunt, juramentum metu præstitum mero quidem jure obligare, per hunc text. & in c. *seq.* sed absolutionem ab eo peti posse: quorum opinio eommunis est, teste Imola *ind. c. Cum contingat n. 3. Latè And. Gail. lib. 2. Observ. 42. quem tamen confercum Covarr. ab eo nihil discrepante.*

Non impedit textus in d. *Auth. Sacramenta puerum*, quemadmodum nec text. in d. *Non dubium 5. in fine C. De legib.* ubi etiam omnia juramenta contractui invalido adjecta infirmantur, tamquam accessoria ad contractum nullum: quia hæc juris civilis sunt, nos autem hac in re, ubi de juramento agitur, tamquam de re spirituali, sequimur jus Canonicum, etiam in foro civili, per text. in c. 2. *De jurejur. in 6. Imola d. n. 3.* Nam & ad Ecclesiasticum judicem pertinet cognoscere, an juramentum sit obligatorium c. *Novis 13. inf. De judic. &c. Per venerabilem 34. sup. De elec. Neque obstat text. noster, in quo nulla absolutiois à juramento fit mentio; quia ea subintelligenda est, ut ita jura juris concordent, c. *Cum expediat in pr. De elec. lib. 6. & l. unica C. De inoff. testib.**

IN TIT. XLI. DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE.

SUMMARI A.

1. In integrum restitutio quid, & quibus concedatur.
2. Quando concedenda
3. Est remedium extraordinarium.

Hic Tit non rectè subjicitur superiori de his qua vi &c. sinaturæ ordinem & seriem Tit. in D. sequamur, quæ præcedit hic Tit. tamquam generalis, & postea subjicitur Tit. *Quod metus causa &c.* qui specialis est, l. 1. & 2. d. *de restit. in integrum.* Verùm non soleo ego in Titulorum connexionem scrupulosè inquirere, quæ magis auctori arbitraria quàm necessaria est, ut alias sæpius memini.

1 Est autem in integrum restitutio nihil aliud, quàm in pristinum statum reductio adversus id, quod antè actum vel gestum est. Conceditur ea minoribus xxv. annis, in contrahendo vel aliàs

captis, etiam si auctoritas curatoris vel tutoris intervenerit, l. 1. & passim d. *de minorib. & tit. C. Si tutor vel curator intervenerit, &c. Constitutus 8. h. tit.* Deinde, exemplo minorum, datur Reipublicæ & Ecclesiæ sive Monasteriis, l. 4. C. *Ex quibus caus. majores, l. 3. C. de jure Reipubl. lib. 11. c. 1. & c. 3. h. tit. cum similib.* Tertio conceditur quoque majoribus xxv. annis, ob absentia vel erroris causam, tit. d. *Ex quibus causis majores & l. 1. §. fin. d. Quod falso iure &c.* Et hi præcipui sunt, qui restituuntur; nam recensentur & alii in d. l. 1. & l. 2. d. *eod.* de quibus non multùm hic ad laborandum est, nisi quod de metus causa supra egerimus, & de alienatione judicii mutandi causâ infra tit. proximo agatur.

Verumtamen non omnes, quos antè enumeravimus, indistinctè in integrum restituuntur, sed per judicem causâ cognitâ, si ea ipsi justa vide-